

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 4 (47)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2012

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 4 (47). — Рівне: РДГУ, 2012. — 242 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти», проведеної Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Педагогічним університетом імені комісії народної освіти (Краків, Польща), Інститутом психології імені Л. С. Віготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), Білоруським педагогічним університетом імені Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина), Кременецьким обласним гуманітарно-педагогічним інститутом імені Тараса Шевченка.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 1 від 31.08.2012 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 06.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2012

3. Белкин Е. Л. Технические средства обучения / Е. Л. Белкин, В. В. Карпов, П. И. Харанаш. – Ярославль, 1977. – 111 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2001. – 576 с.
5. Гришко О. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників у процесі формування математичних уявлень / О. Гришко, Л. Клевака // Імідж сучасного педагога: наук.-практ. освітньо-популярний журнал. – Полтава : ТОВ “АСМІ”, 2010. – №6 – 7 (105 – 106). – С. 97 – 100.
6. Зайцева Л. Елементарна математична компетентність / Л. Зайцева // Дошкільне виховання. – 2004. – № 7. – С. 24 – 25.
7. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк; під ред. Л. М. Проколієнко. – К. : Радянська школа, 1989. – 606 с.
8. Назарова Т. С. Средства обучения: технология создания и использования / Т. С. Назарова, Е. С. Полат. – М. : Изд-во УРАО, 1998. – 204 с.
9. Науменко Т. І. Пропедевтика інформаційної грамотності дітей від 2 до 6 років / Т. І. Науменко, І. Б. Стеценко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: [зб. наук. праць: наук. зап. Рівнен. держ. гумані. у-ту]. – Рівне : РДГУ, 2011. – Вип. 2 (45). – С. 27 – 30.
10. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів] / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.
11. Степанова Т. М. Індивідуалізація і диференціація навчання дітей дошкільного віку математики: [монографія] / Т. М. Степанова. – Миколаїв : Іліон, 2006. – 183 с.
12. Усова А. П. Роль игры в воспитании детей / А. П. Усова. – М. : Просвещение, 1976. – 96 с.
13. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников / Под ред. А. А. Столяра. – М. : Просвещение, 1988. – 303 с.
14. Щербакова К. Й. Методика формування елементів математики в дошкільників: [навч. посібник]. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2011. – 262 с.

Резюме. В статті здійснено аналіз досліджень по проблемі формування елементарних математических представлень у дітей дошкільного віку. Виділено засоби та методи навчання дошкільників математики.

Ключевые слова: *ребенок дошкольного возраста, дошкольное образовательное учреждение, математика, математические представления, средства, методы.*

The summary. In the article the analysis of researches is carried out on issue of forming of elementary mathematical presentations for the children of preschool age. Provided funds and methods of studies of under-fives of mathematics.

Keywords: *child of preschool age, preschool educational establishment, mathematics, mathematical presentations, facilities, methods*

Одержано редакцією 22.08.2012 р.

УДК: 378. 14: 373. 211. 24

О. І. ПАДАЛКА

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ МОТИВІВ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Резюме. У статті виділено та проаналізовано етапи формування педагогічних цінностей у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Проаналізовано мотиваційний компонент педагогічних цінностей у майбутніх вихователів.

Ключові слова: *пріоритетні педагогічні цінності, професійний мотив, інтерес до професійної діяльності.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства актуалізував проблему виховного потенціалу освіти, висуваючи проблеми виховання і самовиховання особистості як пріоритетний напрям духовного оновлення. Забезпечення впровадження в освітній процес цінностей розвитку особистості, створення умов для її самореалізації обґрунтовано як стратегічну мету освітянської діяльності в працях В. Кременя [2].

Актуальність оновлення державного стандарту дошкільної освіти визначається соціальною затребуваністю підвищення якості освіти. Дошкільні заклади потребують висококваліфікованих спеціалістів педагогічної справи. Бакалавр чи спеціаліст спеціальності «Дошкільна освіта» повинен у житті керуватися високоморальними нормами та цінностями, передавати і розповсюджувати своє світобачення.

За роки становлення національної держави українське суспільство намагається сформувати нові цінності через переосмислення старих. Сьогодні ми спостерігаємо постійне зростання інтересу, особливо у студентства, не тільки отримати диплом про вищу освіту та здобути знання, які сприяють зростанню матеріального добробуту людини, а й знайти місце моральних, матеріальних та духовних цінностей в їхньому житті. У таких умовах особливо актуальною стає проблема формування у студентів пріоритетних педагогічних цінностей, які

мають першорядне значення для формування ціннісної системи майбутніх педагогів у період їхньої професійної підготовки, яка характеризується значними внутрішніми змінами, які визначають подальшу поведінку людини.

Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій була предметом дослідження у філософсько-аксіологічному (О. Дробницький, І. Зязюн, М. Каган, Л. Столович), соціологічному (В. Водзінська, Ю. Жуков, Т. Любимова, В. Ольшанський, Ю. Соколовський, В. Ядов), психологічному (К. Абульханова-Славська, І. Бех, М. Боришевський, І. Кон, Б. Круглов, Т. Титаренко) та педагогічному (В. Анненков, Є. Бондаревська, Т. Бутківська, О. Вишневський, Б. Грицюк, І. Дубровіна, Г. Жирська, С. Єрмакова, О. Норов, Ж. Омельченко, О. Плахотнік, Л. Пуховська, О. Рудницька та ін.) аспектах.

Цінності, виступаючи одним із найважливіших особистісних утворень, виражають свідоме ставлення людини до соціальної дійсності й у цій своїй якості визначають широку мотивацію її поведінки та впливають на всю її життєдіяльність (Б. Ананьєв, І. Бех, С. Рубінштейн).

Метою статті є аналіз сформованості мотиваційного компоненту педагогічних цінностей у майбутніх вихователів та виокремлення етапів формування пріоритетних педагогічних цінностей у майбутніх вихователів.

Невпинний розвиток мережі дошкільних навчальних закладів у нашій країні вимагає все більшої кількості спеціалістів у галузі дошкільного виховання. Дошкільному навчальному закладу потрібні кваліфіковані вихователі, люди великої душі, які люблять дітей, свою професію і горділися нею.

Вихователь – це довірена особа суспільства, якій воно довіряє найдорожче і найцінніше – дітей, свою надію, своє майбутнє. Доля дітей у руках педагога, у його золотому серці, він має бути джерелом радісного пізнавального і морального зростання своїх вихованців. Педагог зобов'язаний бути яскравою, неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань, високої культури [2].

Успіх діяльності вихователя залежить від задоволення, яке він відчуває, виконуючи свої професійні обов'язки, інтересу до професії, від організації та управління її об'єктивними та суб'єктивними елементами. Світоглядна позиція педагога, відображаючи систему стосунків з людьми під час виконання професійних обов'язків та визначаючи за основну цінність – дитину, визначає його професійну спрямованість. Вона формується за допомогою комплексу педагогічних дисциплін, що є основою в системі підготовки студентів.

У психолого-педагогічній літературі дедалі частіше наголошується на тому, що в основі формування особистості, її професійного становлення лежить розвиток мотиваційної сфери.

Вважається, що мотиви виникають під впливом зовнішнього середовища на внутрішній світ людини і проходять через її свідомість, досвід, цінності, спонукаючи особистість до діяльності. Мотиваційна сфера особистості постійно змінюється: з виникненням нових потреб старі мотиви переосмислюються, починають домінувати або втрачають значущість. Цілеспрямоване формування педагогічних цінностей у процесі професійного становлення майбутнього вихователя визначає професійний інтерес. Він проявляється як потреба особистості займатися певною діяльністю, як стимулятор її активності.

Психологічний аспект професійного інтересу проявляється в індивідуальних особливостях особистості, у психічних процесах, що включають інтелектуальних, мотиваційний та емоційний компоненти, і формується у процесі діяльності.

Інтелектуальний компонент професійного становлення майбутнього вихователя визначається такими педагогічними цінностями, як спостережливість та педагогічна увага, критичність та ін., що відображаються в успішній реалізації різних боків педагогічної діяльності.

Емоційний та мотиваційний компоненти перетворюють професійний інтерес та стимул, який дозволяє людині свідомо й емоційно включатися в навчально-виховний процес, відображаючи особистісні потреби, мотиви, інтереси, цінності.

У процесі теоретичного аналізу наукових джерел ми виділили три структурні компоненти пріоритетних педагогічних цінностей, які зображено у схемі 1.

Усі компоненти є надзвичайно важливими у структурі педагогічних цінностей, але ми зосередили увагу саме на мотиваційному компоненті.

Мотиваційний компонент передбачає: уміння знаходити необхідні риси характеру, притаманні людям-носіям педагогічних цінностей у реальному житті; вибірковість ставлення до професії, особистості вихованця і самого себе; уміння розкривати власний творчий потенціал; професійно-педагогічна спрямованість; емоційно-ціннісне ставлення до професії вихователя, схильність до тих видів діяльності, які втілюють специфіку професії; комунікативні вміння; наявність професійних мотивів та інтересів.

Детальніше хотілося б зупинитися на виникненні професійних мотивів та інтересів у майбутніх вихователів. У ході дослідження ми провели анкетування та ранжування студентів.

За допомогою анкетування ми виявили вибірковість ставлення до професії вихователя. Для цього були поставлені такі запитання як: «Що спонукало Вас до вибору професії педагога?», «Що Вам подобається, а що не подобається у вибраній Вами професії?», «Чи готові Ви працювати у дошкільному закладі? Якщо ні, то чому?».

Аналізуючи відповіді студентів, ми виявили, що: 85,0 % студентів у виборі професії вихователя керувалися любов'ю до дітей та бажанням із ними працювати; 9,4 % втілювали свою мрію стати педагогом; 5,6 % втілювали бажання батьків. У вибраній професії вихователя 44,6 % студентам подобається все, 43,3 % респондентів приваблює робота з дітьми; 4,4 % віддали перевагу професії вихователя за можливість реалізації

творчих задумів та престижу майбутньої професії. Виділяючи негативні боки професій вихователя 33,8 % студентів виділили низьку оплату праці; 9,8 % студентів не задовольняє велика наповнюваність груп; 4,1 % не подобається працювати з батьками вихованців, а 7,7 % взагалі не змогли відповісти на поставлене запитання. Відповідаючи на запитання «Чи готові Ви йти працювати у ДНЗ?», 75,6 % студентів відповіли, що готові; 14,6 % не знають; 9,8 % не готові і виділяють такі причини: страх перед відповідальністю, не бачать кар'єрного росту, мають інші плани (створення сім'ї).

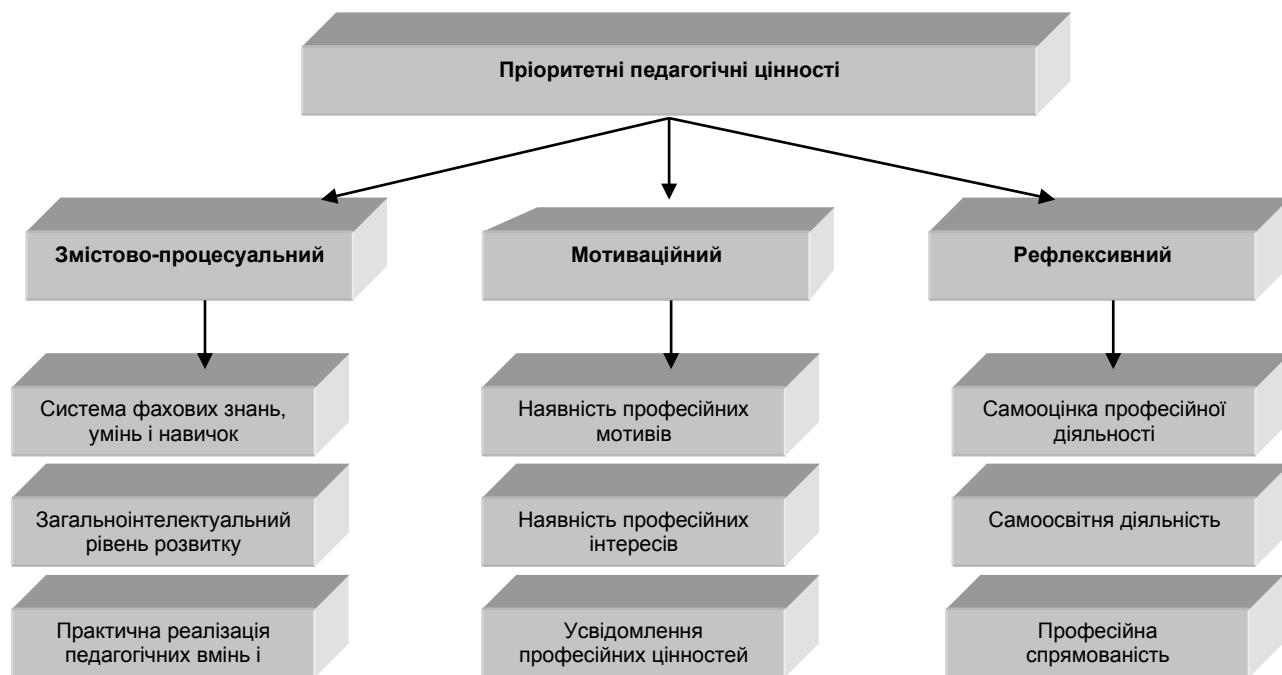

Схема 1. Структурні компоненти пріоритетних педагогічних цінностей

Поряд із цим можемо стверджувати, що використане нами опитування є тільки попереднім, пілотажним підходом, який дає дуже приблизне уявлення про сформованість педагогічних цінностей у майбутніх вихователів, тому він повинен бути доповнений комплексом інших методик.

Далі в нашій роботі передбачалося продовження вивчення мотиваційного компоненту сформованості педагогічних цінностей у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, а саме виявлення професійно-педагогічної спрямованості.

Розв'язання зазначених і деяких інших питань стало наступним завданням нашого дослідження.

С.Павлютенков виділив шість груп ціннісних орієнтацій студентів: 1) спрямованість на себе; 2) спрямованість на групу, інших людей; 3) спрямованість на соціальну позицію; 4) спрямованість на справу; 5) спрямованість на професію; 6) спрямованість на самоствердження.

У процесі ранжування ціннісні орієнтації студентів розподілилися таким чином: I місце за значенням посідає спрямованість на себе – 19,5 % (ЕГ) і 18,9 % (КГ); II місце – спрямованість на справу – 17,5 % (ЕГ) і 18,5 % (КГ); III місце – спрямованість на самоствердження – 16,4 % (ЕГ) і 16,05 % (КГ); IV місце – спрямованість на професію – 15,8 % (ЕГ і КГ); V місце – спрямованість на групу інших людей – 15,7 % (ЕГ) і 15,4 % (КГ); VI місце – спрямованість на соціальну позицію – 15,1 % (ЕГ) і 14,9 % (КГ). За результатами ранжування ми можемо констатувати, що процес професійно-педагогічної спрямованості поки що йде в напрямку самоствердження особистості студента, а спрямованість на професію залишається на четвертому місці.

Отже, у ході дослідження сформованості мотиваційного компоненту педагогічних цінностей ми виявили, що більшість майбутніх вихователів має низький рівень (45,0 % – ЕГ; 43,0 % – КГ) сформованості мотиваційного компоненту, а це свідчить про те, що у великій кількості майбутніх вихователів переважають цінності особистого життя над педагогічними цінностями, тому вони бачать багато негативного в професії вихователя. 31,0 % студентів експериментальної і 35,0 % контрольної груп мають середній рівень сформованості мотиваційного компоненту педагогічних цінностей, ці студенти більшою мірою налаштовані на роботу з дітьми у ДНЗ, і лише 24,0 % майбутніх вихователів експериментальної групи і 22,0 % контрольної групи показали високий рівень сформованості мотиваційного компонента педагогічних цінностей.

Таким чином, педагогічні цінності – це сукупність суспільних і особистих смислів, які мають здатність викликати у людини емоційні переживання. Саме останні допомагають закріпленню важливих цінностей у студентів. Закріплені педагогічні цінності є складною і суперечливою системою. Рівень цієї системи дозволяє обґрунтувати кожному студенту власні уявлення про світ педагогічної праці і свого місце в ній. Із цих позицій формування педагогічних цінностей студентів переслідує як одну з головних своїх цілей теоретичну систематизацію і обґрунтування світобачення.

Формування педагогічних цінностей у майбутніх вихователів проходить за декілька етапів, які кожен студент проходить по-своєму. Суттєвим є те, що на кожному етапі у майбутніх вихователів виробляються певні уявлення про суттєві цінності педагога.

Перший етап – етап діагностики рівнів сформованості педагогічних цінностей, пов'язаний із виявленням первісного рівня сформованості цілісної системи цінностей майбутнього вихователя ДНЗ і його педагогічних ціннісних орієнтацій. У ході нашого дослідження на цьому етапі нами проводилося діагностичне обстеження студентів V курсу, спеціальності «Дошкільна освіта» (констатувальний етап експерименту). Для цього ми використали анкетування, тест Айзенка, тест «життєвих цінностей особистості» М. Рокича, методику С. Будассі, «тест-опитувальник для визначення рівня особистісної рефлексії» І. Стеценка, ранжування. Усі методики були модифіковані відповідно до мети дослідження.

На цьому етапі студенти виявили особисту цілісну систему педагогічних цінностей і професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій, усвідомили закономірності їхньої ієрархії, місце та роль педагогічних цінностей і професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій у цілісній системі студентської життєдіяльності.

Другий етап – етап присвоєння педагогічних цінностей – збагачує уявлення про цілі, сутність і спрямованість сучасного педагогічного процесу, цінності професії як провідної характеристики особистості педагога. Із позицій домінантної професійної цінності – особистості дитини, майбутній вихователь аналізує власну професійну підготовку та намічає шляхи подальшого професійного становлення. Із цією метою у підготовку студентів V курсу спеціальності «Дошкільна освіта» був введений спецкурс «Педагогічна аксіологія» (формульвальний етап експерименту).

Необхідність вивчення означеного спецкурсу зумовлена тим, що в період переоцінки цінностей у суспільстві, змін їх ієрархічної системи актуалізується проблема нового педагогічного мислення і такого конструювання навчально-виховного процесу в ДНЗ, яке відповідало б запитам суспільства і самореалізації особистості. Центральною фігурою оновлення дошкільного навчального закладу виступає вихователь, його професіоналізм і ціннісні орієнтири. У зв'язку з цим з'являється потреба в поглибленні знань майбутніх вихователів не лише з актуальних проблем дошкільної освіти, але й аксіології як науки про цінності.

Із результатів другого етапу логічно витікає наступний, третій етап. Це етап трансформації педагогічних цінностей, під час якого студент організує свою педагогічну діяльність на практичних, семінарських заняттях та під час виробничої (педагогічної) практики у дошкільному навчальному закладі з науково-теоретичних позицій, на основі зміни, переоцінки системи педагогічних цінностей і ціннісних орієнтацій. Цінності особистості дитини відображаються в продумуванні кожного компонента педагогічного процесу, у практичній діяльності майбутнього педагога. На цьому етапі ми продовжили роботу на практичних заняттях спецкурсу «Педагогічна аксіологія» та в ході педагогічної практики.

Четвертий етап нашої технології визначається як етап проектування педагогічних цінностей. Він включає як самодіагностику педагогічних цінностей, так і прогнозування свого подальшого професійного й особистісного розвитку: формує здатність проектувати себе в майбутній професійній діяльності. Для цього ми використали вправи для саморефлексії

У професії вихователя цінності конкретизуються, кожен майбутній вихователь визначає, які характеристики педагогічної діяльності він вважає найбільш важливими, які можливості для самореалізації бачить у майбутній професії та ін.

Висновки. Здійснивши аналіз різноманітних концептуальних підходів до розуміння і класифікації поняття «цінності», ми дійшли висновку, що на основі інтеріоризованих суб'єктом цінностей здійснюється регуляція поведінки, соціальна адаптація та базується вся діяльність людини. Тому навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі повинен спрямовуватися на формування ціннісної сфери індивіда шляхом використання позитивного потенціалу цінностей, які набули такого статусу в процесі еволюції людства.

Отже, цінності не лише регулюють професійну діяльність, а й, ставши мотивом діяльності і спілкування, визначають і характеризують будову мотиваційної сфери майбутніх фахівців із метою виявлення домінуючих мотивів, що дозволяє формувати гуманістичну спрямованість професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)». – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Концепція національного виховання : схвалена Всеукр. пед. радою працівників освіти, 30 черв. 1994 р. // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 18 – 25.
3. Поніманська Т. І. Мотиваційно-ціннісна готовність педагога до гуманістичного виховання дітей / Т. І. Поніманська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія Педагогіка і психологія. – 2003. – Вип. 5. – С. 232 – 236.
4. Савченко Л. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді / Л. Савченко // Рідна школа. – 2005. – № 8. – С. 39 – 41.
5. Тепла О. Ціннісний компонент у системі вищої освіти / О. Тепла // Нові технології навчання: науково-методичний збірник. – 2005. – Випуск 40. – С. 39 – 45.

Резюме. В статтє выделены и проанализированы этапы формирования педагогических ценностей у будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. Проанализирован мотивационный компонент педагогических ценностей у будущих воспитателей.

Ключевые слова: приоритетные педагогические ценности, профессиональный мотив, интерес, к профессиональной деятельности.

The summary. The stages of forming the pedagogical values of the future teacher of preschool educational establishments are selected and analyzed in the article. The motivational component of pedagogical values of the future teachers is analyzed.

Key words: priority pedagogical values, professional reason, the interest to professional activity.

Одержано редакцією 04.06.2012 р.

УДК: 373.2 (043)

В. Л. ПАШКО

МЕТАФОРА КАК СРЕДСТВО ОСВОЕНИЯ КУЛЬТУРЫ ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Резюме. У процесі дитячого розвитку і оволодіння рідною мовою особливе місце займає метафора, завдяки якій дитина опановує таку якість мови, як метафоричність, що проявляється в умінні вживати слова в переносному значенні. Метафоричність мови є більш продуктивною формою розвитку мовлення дітей. Метафора як своєрідний шлях пізнання виконує номінативну, когнітивну, а потім і естетичну функцію в процесі освоєння дитиною рідної мови – потенціалу культури як системи проблемно-творчих завдань.

Ключові слова: метафора, метафоричність мови, заміщення, порівняння, ігрові перейменування, образні вирази, оволодіння рідною мовою, розвиток мовлення дітей.

Постановка проблеми. С распространением гуманистической парадигмы образования культура стала рассматриваться как совокупный креативный потенциал, «универсум творческих возможностей человека» (Т. Кудрявцев). Такое понимание культуры определяет ее освоение через творческое преобразование, инструментом для осуществления которого выступает язык. Овладение родным языком способствует реализации культуротворческой функции детства. Особое место в означенном процессе занимает метафора, представляющая собой результат речевой и материальной культуры, средство ее формирования, так как «генетические корни метафоры лежат в развитии и изменении мышления и речи, которые определяют культуру и определяются ей» (М. Самойлова).

Метафора придает речи метафоричность – качество, проявляемое при употреблении слов в переносном значении. С философской точки зрения, метафоричность представляет собой особую форму мышления. Квинтилиан, говоря о метафоре, указывал на одну из основных ее особенностей, которая проявляется в обогащении речи, «привнося в нее нечто новое, до того в ней не содержащееся, и – чего бывает так трудно достигнуть» [1, 232]. А. Ричардс писал, что «метафорична сама мысль, она развивается через сравнение, и отсюда возникают метафоры в языке» [6, 47]. Философы Д. Лакофф и М. Джонсон полагали, что «вся наша обыденная понятийная система, в рамках которой мы мыслим и действуем, метафорична по самой своей сути» [6, 387].

В лингвистических исследованиях (Н. Арутюнова, В. Гак, В. Телия и др.) подчеркивается способность человека не только выражать свои мысли с помощью метафор, но и с их помощью познавать окружающую действительность, преобразовывать языковую картину мира в процессе коммуникации. При этом метафора, расширяя свойственную ей функцию украшения речи, принимает участие в процессах познания.

По всеобщему признанию, именно метафора, придавая речи метафоричности, представляет собой явление культуры, без которого невозможно ее развитие.

С психологической точки зрения, утверждает Л. Шрагина, метафоричность рассматривается «как интегративный показатель креативности», и именно в метафоре при ее создании в сконцентрированном виде реализуются логические, ассоциативные и образные параметры, отражающие общий уровень развития личности [12].

Метафоричность детской речи понимается нами как особое ее качество, проявляемое в умении ребенка воспринимать, понимать и употреблять в речи слова в переносном значении, понимать и оценивать художественно-выразительные аспекты речевого высказывания, конструировать собственные метафоры, преобразовывая языковую картину мира.

Исследования, направленные на изучение спонтанной детской речи, свидетельствуют о наличии в ней таких типов метафорических высказываний, как замещения, сравнения, игровые переименования, образные выражения, основанием для функционирования которых, по мнению О. Шабалиной, является «единный когнитивный и языковой опыт ребенка, при помощи которого устанавливается сходство между объектами» [11].

Замещения в речи детей представляют собой замену неизвестных ребенку слов известными, усвоенными им ранее. Данное определение согласуется с высказыванием В. Харченко о том, что «важнейшей чертой лексики детской речи является обилие непреднамеренных метафор, свидетельствующих об интенсивных процессах замещения слов в целях познания нового, неизвестного через познанное, известное» [7, 118]. В связи с этим обозначение нового, незнакомого ребенку предмета побуждает его к использованию знакомых ему слов,

ЗМІСТ

<i>Алеко О. А.</i> Формування первинного соціального досвіду дитини в родині як педагогічна проблема.	3
<i>Анципирович О. Н.</i> Теоретические и практические аспекты проблемы проектирования средств обучения в музыкальном воспитании детей дошкольного возраста.	6
<i>Безносок О. О., Плахотнік О. В.</i> Науково-методичні засади екологічної освіти і виховання учнів початкової школи.	10
<i>Бондаренко Н. Б., Ляшова Н. М.</i> Особливості організації підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах наступності дошкільного закладу та початкової школи.	13
<i>Войтович О. В.</i> Емоційна культура вихователя як умова ефективної педагогічної діяльності.	17
<i>Врочинська Л. І.</i> Дослідження стану роботи педагогів ДНЗ з виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку.	21
<i>Гаврілова Л. Г.</i> Використання мультимедійних навчально-розвивальних засобів у музично-естетичному вихованні дошкільників.	25
<i>Гецько С. І.</i> Компетентність батьків як умова успішного виховання особливої дитини.	29
<i>Глінчук Ю. О.</i> Використання мультфільму як дидактичного засобу при формуванні елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.	32
<i>Горбатова Е. В.</i> Развитие изобразительного творчества старших дошкольников в условиях интеграции содержания дошкольного образования.	36
<i>Горопаха Н. М.</i> Компетентнісний підхід у екологічній освіті дітей дошкільного віку.	39
<i>Дичківська І. М.</i> Поліцентрична сутність мотивації до інноваційної педагогічної діяльності.	43
<i>Доманюк О. М.</i> Організаційно-методичні засади співпраці педагогів і батьків у становленні соціального досвіду дошкільників.	48
<i>Дубинина Д. Н.</i> Формирование коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста.	52
<i>Зайцева Л. І.</i> Педагогічні умови формування у старших дошкільників знань про об'єкти природно-предметного довкілля.	56
<i>Золотарева Е. К.</i> Системная модель инновационного куррикулума для начальной ступени образования.	60
<i>Кирста Н. Р.</i> Психологічний контекст професійно-орієнтованих дисциплін за фахом «Дошкільне виховання».	66
<i>Ковалев В. Н.</i> Формирование конативной конфликтологической компетенции у студентов психологического факультета.	68
<i>Ковшар О. В.</i> Забезпечення готовності до навчання та наступності в контексті організації передшкільної освіти.	71
<i>Козлюк О. А.</i> Інтегрований підхід до проблеми дитинства.	74
<i>Комарова І. А., Спирин С. В.</i> Игровые основы радиационной безопасности дошкольников.	79
<i>Кондратець І. В.</i> Рефлексія як структурний компонент структури готовності педагога до інноваційної діяльності.	83
<i>Кононко О. Л.</i> Психологічні аспекти впровадження компетентнісного підходу в підготовку фахівців із дошкільної освіти.	86
<i>Косарева Г. М.</i> Клінічні прояви, ознаки та симптоми раннього дитячого аутизму.	90
<i>Косарева О. І.</i> Особливості застосування казкотерапії при подоланні емоційних проблем у дітей.	94
<i>Кравцова Е. Е.</i> Общение и деятельность: теоретико-прикладной аспект.	98
<i>Лазарович Н. Б.</i> Наступність у розвитку обдарованості дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.	99
<i>Луценко І. О.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей у контексті системно-цілісного підходу.	103
<i>Малашенок М. А.</i> Развитие творческих способностей дошкольников в процессе обучения ручному ткачеству.	106
<i>Маліновська Н. В.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників.	110
<i>Маркотенко Т. С.</i> Фразеологізми як засіб формування національних цінностей у студентів.	113
<i>Марчук Г. В.</i> Соціальний досвід як основа соціальної компетентності дошкільників.	117
<i>Мельникова М. С.</i> Становление дошкольника как субъекта двигательной деятельности.	120
<i>Міхєєва О. І.</i> Педагогічні умови розвитку здібності до вирішування у дітей старшого дошкільного віку.	124
<i>Нечай С. П.</i> Музичний фольклор як домінуючий тип художнього сприйняття світу в період дитинства.	128
<i>Одерій Л. Є., Роздимаха А. І.</i> Особливості використання мистецтвознавчої оповіді в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку.	131
<i>Олійник О. М.</i> Система підготовки фахівця дошкільної освіти до театральної-ігрової діяльності та професійної майстерності.	135
<i>Онищук І. А.</i> Розвиток творчого самовираження старших дошкільників у музичній діяльності.	138

Павлов Ю. О. Методологічні підходи до організації профілактичної роботи зі студентською молоддю у формуванні здорового способу життя, упередженні ВІЛ/СНІДу.	142
Павлюк Т. О. Засоби та методи формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.	146
Падалка О. І. Розвиток професійних мотивів у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі формування пріоритетних педагогічних цінностей.	149
Пашико В. Л. Метафора как средство освоения культуры детьми дошкольного возраста.	153
Плахотнік О. В. Формування дружніх взаємин у дітей дошкільного віку.	156
Поніманська Т. І. Підготовка студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку: стан та проблеми.	162
Рего Г. І. Передумови формування методики роботи в інституціях дошкільного виховання Закарпаття (кінця XIX – початку XX ст.).	166
Руденко Ю. А. Компетентнісний підхід до розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів.	170
Савченко М. В. Педагогічні умови виховання самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.	173
Садова Т. А. Організація пізнавальної діяльності студентів у сучасному ВНЗ: теоретичний аспект.	176
Семенова Н. І. Формування здорової особистості у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.	180
Сидельникова О. Д. Виховання ціннісного самоставлення у дітей дошкільного віку.	184
Синельников В. Б., Данилова Н. И. К вопросу о присвоении универсальных категорий человеческого мышления в дошкольном возрасте.	188
Старжинская Н.С., Тукач В.П. Современные тенденции дошкольного образования в Республике Беларусь.	190
Степанова О. І. Мовленнєва ситуація в системі з розвитку усного монологічного мовлення дошкільників.	193
Стреха Е. А. Проблема преемственности в экологическом образовании детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста.	196
Сузанская Т. Н. «Детский текст»: к вопросу об историко-литературных основах курса детской литературы.	199
Трусова О.Л. Веб-квест як інноваційна інформаційно-комунікаційна технологія вищої школи підготовки майбутніх вихователів.	205
Фасолько Т. С. Теоретичні підходи до проблеми формування асертивної поведінки у дітей дошкільного віку.	208
Шебеко В. Н. Влияние средств физической культуры на развитие личности ребенка.	211
Шелестова Л. В. Формування картини світу дошкільників: проблеми теорії й практики.	215
Яблонська Т. М. Взаємодія викладача та студентів у педагогічній підготовці, побудованій на принципі рольової перспективи.	220
Янциур Л. А. Художня освіта майбутніх вихователів як основа керівництва образотворчою діяльністю дошкільників.	224
Демень П. Можливості використання методу проектів у румунських дошкільних закладах.	227
Жебровська Т. Зустрічі і навчальні діалоги з мистецтвом, або про мистецтво, близьке дітям.	232
Телекі Ю. Минуле та сучасність дошкільних закладів Угорщини.	235
Відомості про авторів.	238